

УДК 657.421

М.О. ГАВРИСЬ НТУ «ХПІ», Харків

СТРОКИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ОСНОВНИХ ФОНДІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

При зарахуванні на баланс підприємства об'єктів основних фондів власниками або уповноваженими особами визначаються строки їх експлуатації, або ж строки корисного використання. Ці строки, зокрема, впливають і на амортизацію цих об'єктів у бухгалтерському обліку, якщо застосовується лінійний метод нарахування амортизаційних відрахувань. У статті проаналізовані строки експлуатації для різних об'єктів 1-4 груп та зроблена спроба визначити оптимальні строки їхнього корисного використання.

When transferring objects of basic assets on the balance of the enterprise, owners or the authorized persons define terms of their operation, or terms of useful utilization. These terms, in particular, influence amortization of these objects in book keeping if the linear method of depreciation is applied. Terms of operation for different objects of 1-4 groups are analyzed and attempt to define optimum terms of their useful utilization is made in the article.

Визначення строків експлуатації, або строків корисного використання об'єктів основних фондів (ОФ) є невід'ємним елементом процесу зарахування їх на баланс підприємств. Якщо застосовується лінійний метод амортизації у бухгалтерському обліку, строк експлуатації об'єкту ОФ визначає також і місячну норму амортизації для нього. В кінцевому рахунку, обрані строки корисного використання свідчать про інтенсивність інноваційних процесів і темпи оновлення ОФ на підприємстві.

Строки експлуатації для об'єктів ОФ можуть встановлювати засновники, власники підприємства, або уповноважені ними особи. Такими особами можуть бути директор, бухгалтер підприємства, або декілька працівників у складі спеціально створеної комісії. При визначенні терміну експлуатації того чи іншого об'єкта мають братися до уваги передбачувана інтенсивність його використання, з урахуванням, якщо це можливо, потужності і продуктивності, передбачуваний фізичний і моральний знос, а також правові чи будь-які інші обмеження щодо строків його експлуатації. Нажаль, точно врахувати всі ці критерії в більшості випадків неможливо, члени відповідних комісій часто не мають достатньої кваліфікації для

об'єктивного визначення строків експлуатації окремих об'єктів ОФ, а нормативних рекомендацій, які могли б їм у цьому допомогти, не існує. Тому типовими є ситуації, коли строк корисного використання для нового об'єкту дорівнює такому для усіх інших аналогічних об'єктів ОФ на підприємстві, або ж він встановлюється приблизно, без урахування досвіду експлуатації подібних об'єктів у минулому.

Спробуємо проаналізувати строки експлуатації, що встановлюються вітчизняними підприємствами для об'єктів різних груп ОФ. До першої групи належать найдорожчі фонди підприємств, що мають, як правило, найдовші реальні терміни експлуатації. Для цієї групи, в більшості випадків, встановлюють строки експлуатації (а значить, для багатьох підприємств, і амортизаційний період в бухгалтерському обліку) у 10-20 років, рідше – до 25 років. При цьому, деякі будівлі, що і сьогодні є частиною основних фондів підприємств, були побудовані ще 100 і більше років тому. Для споруд встановлюють строки у 10-15 років, хоча насправді можна часто побачити огорожі, навіси тощо віком 30-40 років. Строк експлуатації передавальних пристроїв, як правило, складає 15-20 років. В цілому ж, перша група, з огляду на її відносну однорідність, є найменш проблемною в плані визначення строків корисного використання її об'єктів, а строки ці встановлені на більшості підприємств досить об'єктивно.

Друга група містить у собі дуже різноманітні об'єкти, особливості використання яких істотно впливають на реальний строк їхньої експлуатації. Так, наприклад, типовим строком корисного використання для автомобільного транспорту є 5-7 років. При цьому, автомобілі організацій, що займаються пасажирськими перевезеннями, зокрема, легкові або маршрутні таксі, рідко можуть пропрацювати більше 2-3 років, оскільки їхній пробіг до цього часу часто складає понад 200 тис. км., а фізичний знос двигуна та підвіски стає незворотнім. Для автомобілів вантажно-транспортних компаній розбіжність є більшою. Міжнародні перевезення можуть вимагати денного пробігу у понад 1000 км., що призводить до вичерпання технічного ресурсу транспортного засобу за 12-18 місяців, вантажівки ж місцевих фірм можуть працювати і 10 років. Побутові прилади та інструменти, що мають строки експлуатації у 5-8 років, насправді стільки і використовуються. А от меблі, строк корисного використання яких, як правило, не перевищує 10 років, насправді

служать у середньому 15-20, а іноді і більше, років. В цілому, друга група ОФ характеризується різноманітністю об'єктів, значним розкидом у строках їхньої експлуатації і істотними недоліками у визначенні цих термінів на вітчизняних підприємствах.

Третя група ОФ є найбільш проблемною з багатьох точок зору, зокрема, багато запитань виникає і з визначенням строків корисного використання відповідних об'єктів. Це пов'язано з тим, що в цю групу заносять усі об'єкти, які не підпадають під визначення для груп 1, 2 та 4, приведені у Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств». Тобто, у цю групу можуть бути віднесені, наприклад, і токарний верстат, і плуг, і стрічковий транспортер, і зварювальний трансформатор тощо. Часом, визначити строк експлуатації для таких об'єктів буває дуже складно. У середньому по групі він складає 3-5 років, але для окремих об'єктів може складати і 1 рік, а для інших – понад 10 років. Наприклад, багатоцільовий електродвигун може, в залежності від навантаження пропрацювати від 1 до 10 років, а борона – понад 20 років.

Четверта група, як і перша, містить відносно однорідні об'єкти. Проте, середні строки експлуатації для об'єктів цієї групи є найкоротшими, а самі вони є найбільш підвладними моральному зносу. Наприклад, комп'ютер 2003 року випуску не здатен повноцінно працювати з сучасною операційною системою Windows Vista, і навіть з морально застарілою Windows XP. Більш старі ОС не підтримуються 80% сучасного ПО. У той же час, облікові програми цього ж року не будуть враховувати сучасне законодавство, відповідно, підприємства змушені використовувати сучасні розробки, а ті, у свою чергу, потребують нового апаратного забезпечення та ОС. Старі стільникові телефони не здатні повноцінно працювати у сучасних мережах. Тому, середній строк експлуатації таких об'єктів складає 2-3 роки, в цілому рідко перевищуючи 4 роки.

З наведених вище прикладів видно, що коректне визначення строку корисного використання деяких об'єктів ОФ є нетривіальним завданням, і відповідальний персонал не завжди може впоратися з ним. Формально, цей строк впливає лише на амортизацію у бухгалтерському обліку, але фактично він показує також інноваційний потенціал підприємства. Тривалі строки експлуатації, особливо для об'єктів 2 та 3 груп, свідчать про невисокі темпи розвитку підприємства або про його занепад. Тільки активне

оновлення фондів і застосування інновацій дозволить підприємствам бути конкурентоспроможними у сучасних умовах.

Список використаних джерел: 1. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств», введений в дію Постановою ВР №335/94-ВР від 28.12.94, ВВР 1995, №4, ст. 29, з усіма змінами. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 зі змінами та доповненнями. 3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. № 561.

Поступила в редколегію 07.10.08